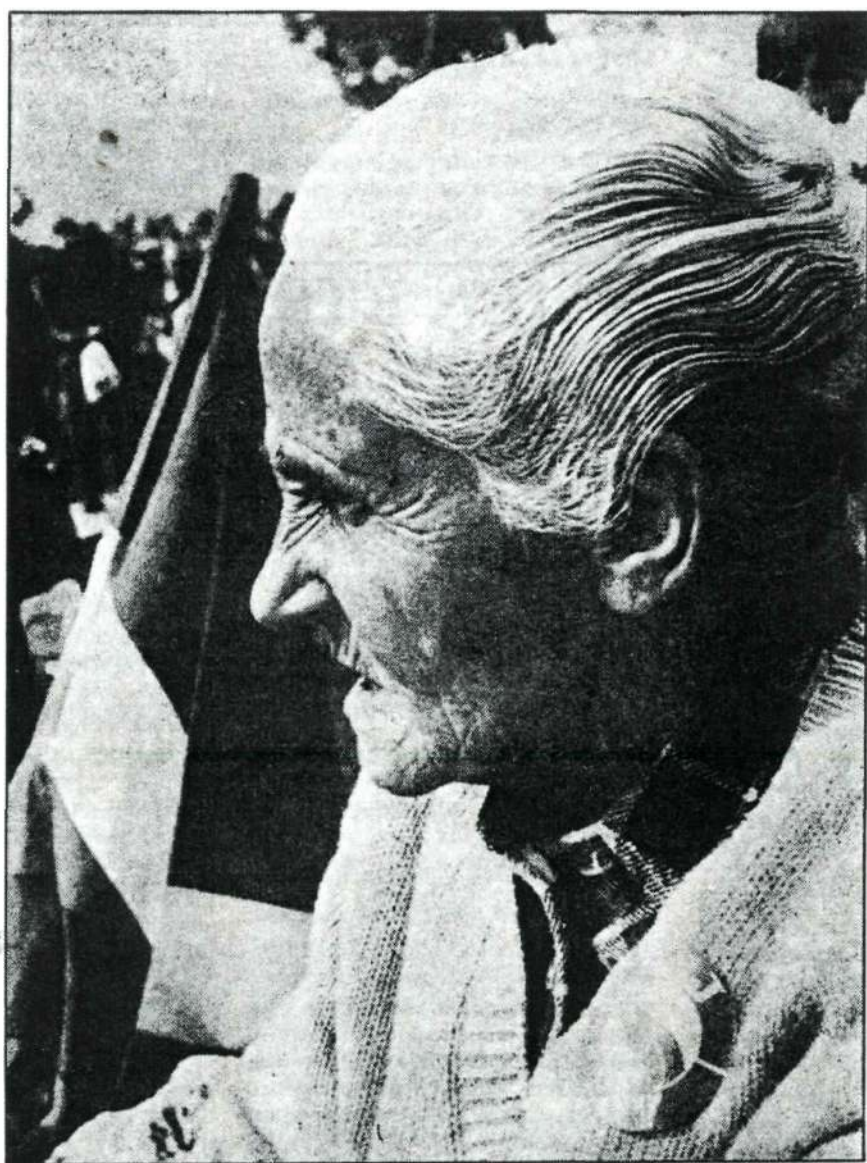

GOIZ-ARGI

BURUJABETZAREN ALDE

1984 Ekainak 30 - 537'gn zenbakia

ELBIRE ANDEREÑOAR'I OMENALDIA

ELBIRE ANDEREÑO, EMAKUME ARRIGARRIA

GARMENDIA ESNAOLA

Zipitria Irastortza'tar Elbire, «Andereñoen Andereño» esanez txalotu izan dugun emakumea, egia esan, buru argi ta zorrotzeko emakumea zan. Irakaskintzan asi zanetik, —gudaldia baiño leenagotik noski— here bizitza osoa irakasletzan eman zuan, azken—urteetan gaixotasunak menperatu zuan arte beintzat.

Baiña ez nola-naiko irakaskintza. Gudaldiko ekaitz-erasoak mugaz iparrera uxatu zuanean, negarrez alperkerian egotea ez beste edozer egin zuan. Eta ala, irakaskintza-bide berri ta aurreratuenen billa ibilli zan. Bai aurkitu ere gauza baliagarriak aski Euskalerrirako.

Bere buru-errota berezi artan eio zituan ez atzerritar jakintsuen eskeintza aurreratuak, bereala asi zan —errotak garia ta artoa irin egiten dituan eran— euskaldunen artean xeturik ematen. Au da, euskal-buruaz pentsatu ta ausnartu ondoren, euskaldunentzat euskeraz ematen bere irakaskintza.

Ez da arritzekoa, jakiña, gudaldia-oren ondorengo artaldekeria ta itsutuan izugarriak —goitik beera ezarriak noski— gogoratzen, goiz-argia bezain itxaropentsu ta intza bezain bizigarri agertzea Elbire Andereñoa bere irakaskintza ematen. Umetxoie lenengo, talde txikitari eta izkutuka; umeen bidez baita gurasoei ere urrena, jakintza-gosea ta euskal-giroa sortarazten asi zan.

Urrango urratsa, berriz, bere inguruan beste irakasle berri batzuk gertutzea izan zan beste ekintza bat oso garrantzizkoa. Banaka ta astiro artu bearreko giroa, irakas-bidea, berlantzea ta buru-berritzea eskeintzen zituan Elbire Andereñoak. Eta bat baiño geiago dira, bai, emakume txiki ta burutsu aren ondoan mundu berri bat aurkitu zutela aitortzen dutenak.

Irakaskintza osoa euskeraz pentsatu ta ausnarturik ematea, ez da utsaren urrango jolasa: Elbire artekoan izan ez duguna. Euskal-senaren eta pentsakeraren argira ikusten zituan gai guztiak, eta alaxe giroturik eta xeturik ematen zizkien umeei, baiña

«Andereño» berriei ere bai. Uraxe zan Euskalerritik Euskalerrirako egitea bere eziketa-lana.

Alde askotatik begiratuta, bear bezala ezagutzen ez dugun altxor aberatsa bezain izkutua dala esaten ausartzen naiz. «Ira» andereñoak landuriko irakaskintza-bidea, arrobi sakon aberatsa danez, emaitza ta ondorio guzti-berasgarriak ateratzeko aukera egokia da euskaldun eziketa-bidean.

Omenaldi-eguna, Euskerazaintza'k antolatuta

Ekainillaren 9'gna, egun gogoangarria izango da luzaroan. Goizeko 11'etan bost apaizek Elkar-Meza eman zuten, Santa Teresa elizan: Akesolo'tar Lino, Beraza'tar Manuel, Gaztañaga'tar Jesus, Labaka'tar Patxi ta Yartza'tar Franzisko. Eliza osoa jendez bete-beterik, jaiertsu ta... antziñako oroitzapen-giroan blai eginda. Egun illunago ta garai latzagotan bildu izan ziran, noski, eliza artan bertan Elbire zanaren inguru, zenbait ospakizun xume ta otoitzaldi jator egitera.

Etxebeste'tar Jose Mari, abesten eta abestiak zuzentzen. Irakurgai ta Eskariak egiten, Yurramendi'tar Felipe ta Esnal'dar Karmele ezagunak. «Ira» zanaren ikasle izanak txis-

tulari, unerik nagusienetan, «Emen lurrean billatu ta aurkitu ez zituan egia osoa, zuzentasuna, elkartasuna, pakea, atsedena, e.a. antxe Aitaren etxean aurki ditzala betiren betiko. Eta andik lagun dezaigula emen lurrean gabiltzen bitartean etsi gabe billa jarrai dezagun, aurkitu arte!

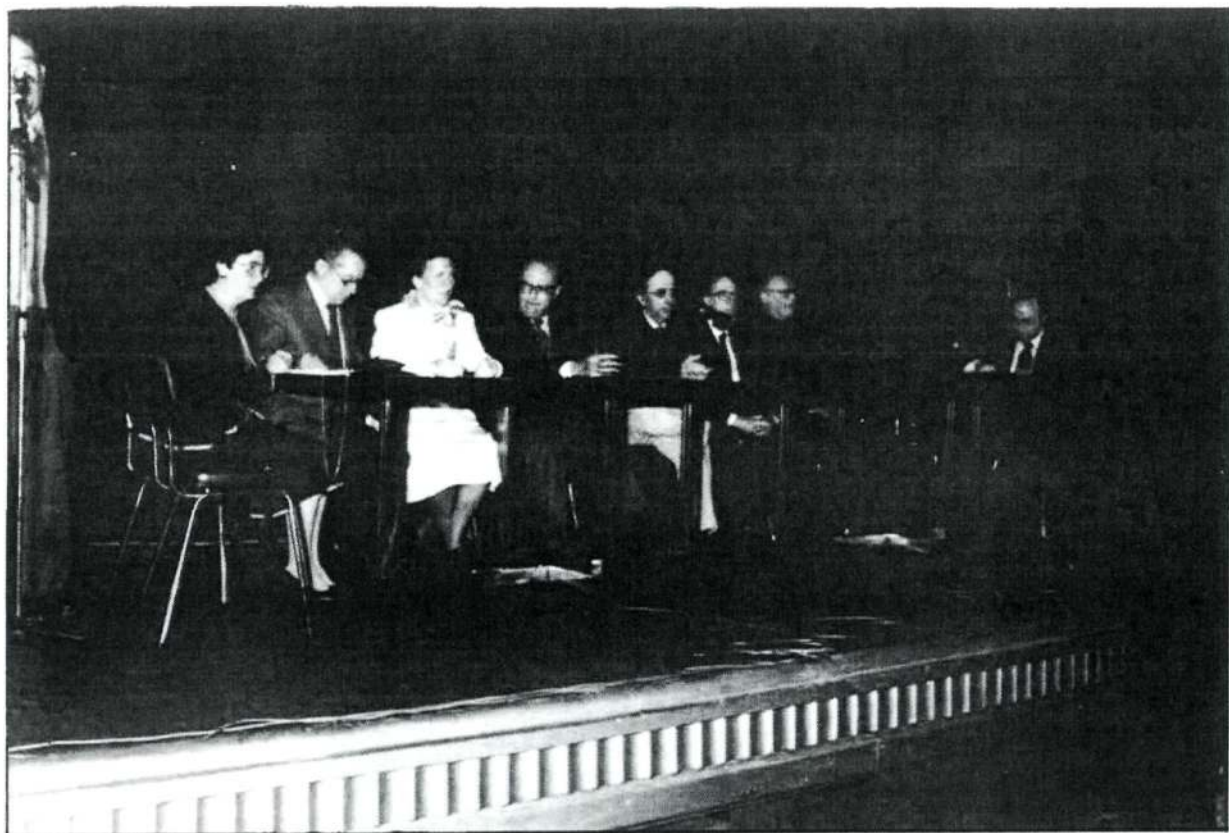
Santa Maria elizaren atzekaldean goruntz, zenbat aldiz igo ote zan Elbire Gaztelu-gaiñera bere talde-txoaren erdian? Zenbait urtez antxe elizaren atzeko geletan eman zuan bere irakaskintza. Tarte ori oso «berrea» izatea, ez da batere arrigarri. Eta ain zuzen ere igoera orrek gogoraziko du luzaroan Zipitria'tar Elbire Andereñoa.

Kale-izena agertzea

Donosti'ko Udal-batzak aspaldi erabakirik zeukan karrika oni Elbire izena ematea. Abierako ertzean, eliza-ormari itsatsita, antxe dago kale-izen berria. Ikurriñaz estalita zegoana, Labaien'dar Ramon, alkate jaunak azaldu zuan idazkun bitxia. Alde guztietara zegoen jendetzak, bai txalo biziak jo ere!

Eta guztien aotan ez ba'zan ere, guztien buruetan galdera auxa zebillen pil-pil: «Begira ba'lego, zer esango ote luke gure «Ira» urduri bizkorrak?».

Itz laburrak bezain jakingarriak jalki zituan Labaien jaunak. Beti irakasle ezagutu zuala, bai emen eta bai erbestean, bai umeekin eta bai nagusiagoekin. Eta beti abertzale sutsu. Azkenik, kale-izena gogoangarri ta goratzarrez Elbire Andereñoari ipintzean, bere asmoz beintzat, irakasle-ezizaille diran andereño guztien ereduari egiten ziola aitortpen eta josten zizkiola txaloak.

Bestetik, Garaikoetxea, Lendakari jaun txit argiaren agurraz batera, ospakizunetara etorri eziña agertu zigan.

Euzko Jaurlaritzak bete betean babestu zuan omenaldia. Lendakari-az gainera, Kultura-Sailburua dan Arregi'tar Joseba ta Izkuntza-politikarako Idazkari nagusi dan Garmendia'tar Franzisko jaunek ere bidali bai-zituzten beren agurak eta Donosti'ratu eziñaren argibideak. Eta guztien izenean, egia esan, antxe izan zan ospakizun guztietan Ugalde'tar Martin jauna.

Gipuzkoa'ko Aldundia'ri dagokionez, an izan ziran, batetik Aizarna'tar Xabier, Batzar Nagusien Lendakaria, eta bestetik Murua'tar Imanol alduna ta Lete'tar Xabier kultura-alorreko buruetakoa.

Donosti'ko Udal-Batza ez zitekean atzean gelditu: an agertu ziran Alkateaz gainera, Lafaina'tar Mari Pilar, Goikoetxea'tar Esteban, Izagurre'tar Markel, e.a.

Akademi-alorreko ospakizuna

Euskal-antzerkiak ikusetik ain ezaguna dugun «Antzoki Zaarra» izan zan batzar-leku jendetza alai arentzat. Agurra egiteko, berriz, zer egokiagorik, BASARRI aundiaren bertsoak baiño? Ederrak benetan gure inaki ospetsuaren bertso sakon aiek.

Urrena, Euskerazaintza'ren idazkariak, Gaztañaga'tar Jesus'ek artu zuan itza. Eta LATXAGA jaun irakasle ospetsuaren agurra irakurri zuan lenengo, ain zuzen ere New York uritik bidalia. Elbire Andereñoa ta Irakaskintza elkarturik azaldu zituan urrena idazkariak, emakume bitxi arek alor ontan burutu zuan langintza arrigarriaren laburpena eskeñiz.

Elbire Andereñoa Irakaskintzaz kanpoko alorretan zer-nolakoa zan azaldu zigan Agirre'tar Maria Dolores andre argiak. Oi duan egokitasunez eman zuan gauza ta alderdi jakingarri askoren berri: buru argidun emakumea, dana garbi ta dana zuzen nai zuana, abertzale sutsua ta benetako jainkozalea. Toki artan bertan askotan txalotu izan zuten Maria Dolores antzerki-ikusleek eta bai guk ere alakoxe mintzaldi atsegiña entzun ondoren.

Beitia'tar Kontxi andreak, Elibre zanaren biotz-alderdia azaldu zigan. Izan ere, azal latz samarraren bar-

nean, biotz samur eta sakona bai-zuan. Eta iru gertaera dira lekuko: Agirre'tar Joseba Andoni, lenengo Lendakaria il zanekoan, zeinzen samurkiro ta jatorki azaldu zien ume-txoei ta ospatu-erazi; ori lenengo, Urrena, Gandhi aundia il zuteneko urtemuga zeinzen aundikiro ospatzen zuan. Irugarren, gaizkille aundi bat Ipar-Ameriketa'n epaitu ta il zutenekoa; au zala-ta, gainera, bizia gorai-patzen omen zuan aundikiro ta barru-barrutik.

Arzelus'tar Amale andrearen ordeztan —onek ezin izan zuanez— Mendiola'tar Miren mintzatu zan, Elbire zanarekin burutu zituzten txango ta ibillaldien berri emanez. Euskalerria ezagutu, olerkiak eta abestiak ikasi, lagun-arteko alaitasunean zuzertu eguneroko errigintzarako; orra Elbire'k zerabizkian elburuak.

Orain dabilta «gau-eskolak» aotan, gaur sortuak ba'lira bezala. Eta bitartean aspaldi ematen zizkien Elibre'k jende elduei «gau-eskola» izeneko saioak. Bi eratakoak eman ere: euskeraz ez zekitenei irakasteko, eta

zekitenei, berriz, euskal-kultura eza-guterazteko. Izagurre'tar Merkel jaunak azaldu zuan au dana, Elbire zanari esker bai-da bera ere benetako euskaldun-berri. Baiña nola idazten eta itzegiten dualako, gero, euskaldun-berri onek!

Aizarna'tar Xabier genuan beste

izlaria, ain zuzen ere Batzar Nagusietako Lendaria. Gaia? Bere ta beste askoren seme-alaben ezizaille arduratsu ta saiatur goraipatu zigun, arritzekoa ez danez. Gelatxo batean eta gaztelu-inguruetan, noski, umeen irakasle ta ezizaille, baiña Euskalerrin osoan barna gurasoen argizaille: izan ere, gertaera ta toki askotako xeetasun jakingarriak azaltzen bai-zizkien «Ira» urduriak.

«video» tresnazko emankizunak

Itzaldiak entzuten oituta gaude. Jakitunen irakaspenak, irakurri ainean entzutea ere ez da gauza berria. Oraingo aurrerapen-tresnei esker, ordea, zenbait gauza entzuteaz batera, ikusi egin genitzake. Eta entzun-ikusteko saioa eskeini ziguten Ernani'ko URUMEA Ikastolak lengo ta ORIXE Ikastolak urrena.

Saioak ez ziran, umetxoak jolasean ikusiz, denbora-pasako emankizun arin eta bitxiak bakarrik. Elbire Andereñoak landutako eziketa-bidea ta irakaskintza-bidea (metodoa) ikus-erazteko agerpen aukeratu batzuk ziran. Irakas-bide bat bere osoan ez dago une labur batzutan ematerik, edonork ulertuko duanez. Adibide zeatz batzuk ziran, beraz. Baiña elkarri lotuak eta esanaiz jantziak.

Iru zutabe nagusiren gainean eraiki zuan Elbire zanak bere irakas-bidea: Lojika, euskera-aberria, erlijioa. Baiña iru argi, iru indar, iru bide, iru jarrera bezala ziran, eta iruak elkarturik eta elkar aberastuz, elkar-gurutatuz erabiltzen zituan bere irakaskintzan. Era ortan gertatzen zan ain aberasgarri bai umeentzat eta bai elduentzat. Eta giro orixe zan andereño berriei kutsatzen ziena ere, erdal-irakaskintzatik zetozenentzat giro ta mundu berrira ateak zabalduz. A zer buru-aldaketarako ate ta bideak irekitzen zizkien!

Ikusi ta entzun aal izan genuenez, irakaskintza osoa jolas bihurturik ematen zien txikitxoek. Ala, jolasean ari zirakoan, eskuak eta soina ta burua sakonki lantzen ari ziran: oarkabea eta arrigarrero landu ere. Bai polita ta atsegiña umeentzat, baiña bai zailla ta neketsua ere Andereñoentzat!

Altxor aberatsa da Elbire zanak landuriko irakas-bidea, baiña bear bezala aztertu ta ezagutu gabe dago. Ondoren eta emaitz guztiak ezagutu aal izateko, auxe dago egin bearra: artu Ikastola bat, bearreko babes eta laguntza guztiz inguratu, bertako irakasle guztieiri irakas-bide au ezagutze-ko erraztasunak eman, eta txikienetik 8'gn maillara bitartean, landu de-

zatela irakas-bide osoa. Ea zer-nolako ondorioak lortu daitezkean orrela, bai eziketa ta gizabide aldetik eta bai irakaskintza ta jakite aldetik. Jaurlaritzak eta Aldundiak lukete itza.

Eta ondoren, ia eun maikide, lagun-arteko bazkarian, Erakundeen ordezoak mai-buruan ziralarik.

«Elbire Andereñoa» sariketak

Ezizaille bitxiaren izena ta langintza etorkizunera luzateko asmoz, «ELBIRE ANDERENOA» izeneko Sariketa bi sortu ditu Euskerazaintza'k, Donosti Aurrezki-kutxa dalarik diruz babesla, bata elduentzat eta bestea gaztetxoentzat.

Olerki-sariketa da elduentzat, elduek egin bearreko olerkiak eskatzen bai-ditu Euskerazaintza'k, baiña... umeentzako olerkiak, umeek buruz ikasteko ta antzezteko egoki izango diranak. Aipaturiko eziketa-bidean oso ere oso aberasgarritzat artuak bai-ziran eta orain ere dira olerkiak.

Ipuin-sariketa da bigarrena, ume-txo ta gaztetxoek beraiek idaztekoak alegia. Eta ona emen eziketa-bide onen oiñarrietako bat: eragiñez, egiñez eta ekiñez ikasten duala gaztetxoak erarik onenean. Ortara dator sariketa au.

Elbira Zipitria nere gogoamenean

Nere anderaño edo irakaslea izan zan
Sara erri politan orain dala
urte asko...

Ordun (Denbora artan), zazpi bat urte
nituen, bearbada zortzi
ta Prefetenako goiko gela bakarti
ixil artan, joaten ziran ordu; aste
ta illabateak...

Txikientzat oso zan aderaño onan
...
ta nere anai ta neretzat ala bear.

Izadi zale purrukatua zan ta askotan
joaten giñan mendi ta basoetara...
ikusi ta ikastera...

Gure eskutean erortzen ziran lore...
arritxo ta mitxirrikak
oiek ziran libururik onenak...

Eskolakoak baño gozoagoak...
Geroztik urte asko joan dira...
gauza asko gertatu dira onerako
edo txarrerako...

Euskalerrriak aldaketa izugarria
eman du...

ez beti gure gustokoa...
bañan ala ta guztiz ere.
gure Sarako Ibilaldi liluragarriak pata-
tarran barrena...

Sta. Barbarara... errekarra... basora
beti dauzkagu gogoan.

Elbirarkin Igaroa igaro bai...

bañan ez da aztu bear
Igaroaren lekzioa ondo ikasten ba
degu
ondo betetzen...
gure etorkizuna zoriontsua izango
dala. Ori askotan etorri zait burura
Kastillako eremu ixil...
aundi tristeetan

Ala izan dedilla...
Elbirak bezela jokatu dezagun
ondo
zintzo... umil... pake pakean FE-
DEAREKIN
indarkeria arrokeria alde bat utzita.

Matxin